

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้แนวพุทธธรรม ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research Methods) ซึ่งจะได้นำเสนอผลการวิจัย ตามระยะ และขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเสริมสร้าง สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 1.1 สังเคราะห์เอกสาร

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญ ตามแนวคิดของ Spencer, ชูชัย สมितिไกร, ฌาน ตรีกรกิจารณ์, จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, แนวคิดเชิงพุทธจากหนังสือพุทธธรรม และภูมิธรรมขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาการ แห่งชีวิตและสังคม ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตฺโต) สรุปได้ว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามแนวพุทธธรรม คือ แรงผลักดันจากเบื้องลึกของบุคคลที่ก่อให้เกิดการคิด ตัดสินใจ (โยนิโสมนสิการ) เปิดใจเรียนรู้ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจะเผชิญสถานการณ์แบบเข้าใจ ความสัมพันธ์(ภาวนา 4) และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 1.2 พัฒนาโจทย์การวิจัย

1.2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นจากคณะครู และผู้บริหารในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น วิจัยดำเนินการ และผลการศึกษา มี ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และส่งทางไปรษณีย์ ให้ผู้ตอบ แบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่ม ในด้านกลุ่มครู ตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมา เป็นฉบับสมบูรณ์ จำนวน 180 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 89 ในกลุ่มผู้บริหาร ตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมาเป็น ฉบับสมบูรณ์ จำนวน 171 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85

สภาพปัจจุบัน พบว่า ในกลุ่มครู จำนวน 180 คน มีความเห็นว่า ความสามารถด้านการใช้ทักษะชีวิต มีความสำคัญมาเป็นอันดับแรก มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา คิดเป็น ร้อยละ 22 ร้อยละ 17 เห็นว่า ความสามารถในการคิด ร้อยละ 6 เห็นว่า ความสามารถในการสื่อสาร และร้อยละ 4 มีความเห็นว่า ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความสำคัญมาเป็นลำดับสุดท้าย ดังจะแสดงในรูปของตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความคิดเห็นของครู ต่อสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

N = 180

ที่	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	ร้อยละ (คน)	แปลความหมาย
1	ความสามารถในการสื่อสาร	6 (11)	มีความสำคัญที่ 4
2	ความสามารถในการคิด	17 (30)	มีความสำคัญที่ 3
3	ความสามารถในการแก้ปัญหา	22 (40)	มีความสำคัญที่ 2
4	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	51 (92)	มีความสำคัญที่ 1
5	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4 (7)	มีความสำคัญที่ 5

ในกลุ่มผู้บริหาร จำนวน 171 คน มีความเห็นว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา มีความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 48 รองลงมา คือความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ร้อยละ 29 ร้อยละ 11 เห็นว่า ความสามารถในการคิด ร้อยละ 7 เห็นว่า ความสามารถในการสื่อสาร และร้อยละ 5 มีความเห็นว่า ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความสำคัญมาเป็นลำดับสุดท้าย ดังจะได้แสดงในรูปของตาราง

ตารางที่ 4 แสดงความคิดเห็นของผู้บริหาร ต่อสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

N = 171

ที่	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	ร้อยละ (คน)	แปลความหมาย
1	ความสามารถในการสื่อสาร	7 (12)	มีความสำคัญที่ 4
2	ความสามารถในการคิด	11 (19)	มีความสำคัญที่ 3
3	ความสามารถในการแก้ปัญหา	48 (82)	มีความสำคัญที่ 1
4	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	29 (50)	มีความสำคัญที่ 2
5	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	5 (8)	มีความสำคัญที่ 5

พิจารณาจากความคิดเห็นของครู และผู้บริหารแล้ว สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มครู มีความเห็นว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต มีความสำคัญมากที่สุด กลุ่มผู้บริหาร มีความเห็นว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา มีความสำคัญมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 1.2.2 ศึกษาปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ประสานความร่วมมือกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 2 เพื่อให้พิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากสายครูผู้สอน และสายบริหาร ในสังกัด ได้จำนวน 12 คน ผู้แทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี 1 คน รวมเป็น 13 คน เพื่อเชิญร่วมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ในการสนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2553 ณ ห้องประชุมโรงพยาบาลวังสามหมอ อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุตรธานี เวลา 13.00 – 16.00 น. ตามหนังสือบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่ ศท 0540.01/ว 1788 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2553 เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยงานวิจัย มีผู้ร่วมสนทนาทั้งหมด 17 คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 2 จำนวน 1 คน อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พร้อมด้วยคณะ จำนวน 2 คน และพระภิกษุ จำนวน 2 รูป ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาผลการศึกษาในขั้นต้นมาเป็นบทสำคัญในการสนทนา และผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยนั้น มีดังต่อไปนี้

ปัญหาที่พบจากประสบการณ์ตรงของครู ผู้บริหาร และค้ำบอกเล่าจากผู้ปกครอง คือ เด็กส่วนใหญ่ขาดทักษะการทำงานบ้านที่เป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเด็กในสมัยก่อนเคยทำ เช่น การกวาดบ้าน ล้างจาน ซักผ้า หุงข้าว เป็นต้น พร้อมทั้งก็ได้เสนอว่า พุทธธรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ควรประกอบด้วย อริยสัจ 4, มรรคมีองค์ 8, พระสงฆ์ ได้เสนอว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมทางกาย และวาจา แข็งกระด้าง ควรจะส่งเสริมให้เด็กมีสัมมาคารวะต่อผู้ครู ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่

ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มครู 5 คน จากจำนวนทั้งหมด 6 คน เห็นด้วยกับผลการศึกษาที่ระบุว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นสมรรถนะสำคัญที่กลุ่มครูเห็นสมควรได้รับการเสริมสร้างมากที่สุด เหตุผลเนื่องจากทักษะชีวิตมีกระบวนการที่สัมพันธ์ และหลอมรวมสมรรถนะสำคัญด้านอื่น ๆ เข้าด้วยกัน

ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้บริหาร 4 คน จากจำนวนทั้งหมด 6 คน มีความเห็นแตกต่างจากผลการศึกษาที่ระบุว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นสมรรถนะสำคัญที่กลุ่มผู้บริหารเห็นสมควร ได้รับการเสริมสร้างมากที่สุด เหตุผลเนื่องจากการแก้ปัญหาเป็นเรื่องที่ต้องใช้กระบวนการหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก็เห็นด้วยเช่นเดียวกัน และได้เสนอพุทธธรรม ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเพิ่มเติมอีกคือ ไตรสิกขา และการเจริญภาวนา

จากการสนทนากลุ่มย่อยดังกล่าว ผู้ร่วมสนทนาได้มีข้อตกลงร่วมกันซึ่งเป็นจุดเน้นที่ต้องการพัฒนา คือ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่สมควรได้รับการพัฒนาตามความสำคัญเรียงลำดับ ดังนี้

- 1) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
- 2) ความสามารถในการแก้ปัญหา
- 3) ความสามารถในการคิด
- 4) ความสามารถในการสื่อสาร
- 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

และได้กำหนดพื้นที่วิจัยด้วยวิธีการให้พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนที่สามารถเป็นตัวแทนของเขตได้ เพื่อเป็นพื้นที่ทดลองลักษณะนำร่อง โดยคำนึงถึงองค์ประกอบด้านขนาดของโรงเรียนเป็นสำคัญ ได้ผลสรุปคือ โรงเรียน 3 แห่ง จำแนกเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก คือ โรงเรียนบ้านโนนสว่าง ตำบลหนองงูขี้แมว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

โรงเรียนขนาดกลาง คือ โรงเรียนบ้านนาตาณาโปร่ง ตำบลชะยาว อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

โรงเรียนขนาดใหญ่ คือ โรงเรียนอนุบาลวังสามหมอก ตำบลวังสามหมอก อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

ผลการศึกษาระยะที่ 2 เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรม

ขั้นตอนที่ 2.1 นำประเด็นที่ค้นพบไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อได้ทราบผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จากบุคลากรในพื้นที่วิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าว เป็นองค์ประกอบในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1. ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
2. รศ.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ป.ธ.9 อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. พ่อครูบาทุทธินันท์ ปรัชญาพฤทธิ์ ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

4. ดร.พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ป.ธ.9 ผู้อำนวยการสถาบันวิมุตตยาลัย จังหวัด

เชียงราย

5. พระอาจารย์ไพศาล วิสาโล คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมผลการสัมภาษณ์ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

รศ.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ให้ความเห็นว่า

“สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เป็นเรื่องใหม่ที่น่าสนใจ และเป็นความท้าทายต่อผู้สอนหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสมรรถนะด้านความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นเรื่องสำคัญมาก เด็ก และเยาวชนไทย อาจมีความสามารถและเก่งคิดไม่แพ้นานาชาติ แต่ทักษะชีวิตขาดหายไป เพราะปัจจุบันเด็กมีการแข่งขันด้านการศึกษาค่อนข้างสูง วิถีชีวิตตามแบบวิถีไทยเดิม เช่น หลังเลิกเรียน เมื่อกลับถึงบ้าน ต้องช่วยพ่อแม่ปัดกวาด ทำความสะอาดบ้าน เก็บเสื้อผ้า กระเป๋านักเรียนให้เรียบร้อย แต่ปัจจุบันไม่เป็นแบบนั้น ทุกอย่างผู้ปกครองต้องดูแลรับผิดชอบ แต่ถ้าโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอน สามารถจัดกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตให้แก่เด็ก และฝึกให้ทำบ่อย ๆ จนเกิดความเคยชิน และกลายเป็นนิสัยฝ่ายดีในที่สุด ทักษะเหล่านี้จะติดตัวเด็กไปถึงที่บ้าน” และยังให้ข้อเสนอแนะต่อไปอีกว่า

“ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ การดำรงชีวิต ควรจะเป็นไปตามธรรมชาติ ธรรมชาติ คือ ปกติของมนุษย์ คือ ศิล ธรรมชาติจะมีศิลปะหรือวินัยของมันเอง เช่น ต้นไม้ ในกระถางวางไว้ในร่ม แสงอาทิตย์ส่องมาทางไหน ใบหรือกิ่งของต้นไม้จะเอียงหรือหันไปหาแสงอาทิตย์ที่ส่องมานั้น เพื่อการดำรงอยู่ เป็นแบบนี้ เป็นปกติของธรรมชาติ การที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข จำเป็นต้องมี

ศีล คือวินัย ฐาน้ำที่ของตนเอง เป็นเบื้องต้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตดำเนินไปตามทางสายกลาง คือมัชฌิมนิปฏิบัติได้ในที่สุด” (บรรจบ บรรณรุจิ. 2554 : สัมภาษณ์)

ในทำนองเดียวกัน พระอาจารย์ไพศาล วิสาโล ได้ให้ข้อคิดว่า

“ทางสายกลาง คือ มรรคมีองค์ 8 ได้แก่ เห็นดี คิดดี พูดดี พยายามดี เลี้ยงชีพดี ทำงานดี ระลึกดี ตั้งใจดี เป็นแนวทางการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกสังคม คนเราไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ หากสามารถปฏิบัติตนให้ดี 8 อย่างได้ อย่างสม่ำเสมอ ชีวิตย่อมดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข” (พระไพศาล วิสาโล. 2554 : สัมภาษณ์)

ดร.พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า

“เด็กวัยเรียน ไม่ว่าจะเป็กระดับประถมหรือมัธยม สิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่ผลการเรียนดีเสมอไป บางคนเรียนดี เรียนเก่งได้คะแนนได้เกรดสูงมาตลอด พอมีช่วงหนึ่งคะแนนหรือเกรดต่ำกว่าที่เคยได้ จากโอกาสและความคาดหวังที่สูง กลายเป็นปัญหาข้อใหญ่ แก่ปัญหาชีวิตด้วยวิธีที่ผิด เรียกว่าเรียนอย่างสุดโต่ง ไม่เดินทางสายกลาง จึงหลงระเรีงไปกั้บอบายมุข เช่น ดิถยาบั้ง

ติดการพนันบั้ง ทำลายโอกาสชีวิตที่เรียนดี เรียนเก่งมาตลอด นั้นเป็นเพราะว่า รู้จักเฉพาะหน้าที่ตนเอง แต่ไม่ใช่ปัญญา” นอกจากนี้ท่านยังให้ข้อเสนอแนะอีกว่า

“เด็กในวัยเรียนจะมีช่วงชีวิตผูกพันอยู่กับโรงเรียน และเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กเกิดประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การกิน การเดิน การพูด เป็นต้น จะช่วยทำให้เด็กเกิดทักษะการใช้ชีวิตที่เหมาะสมกับวัยของตนเองได้” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. 2554 : สัมภาษณ์) โดยท่านได้ยกตัวอย่าง การนำหลักเสขียวัตร คือ ข้อมารยาทเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของพระภิกษุ-สามเณรให้อยู่ในกรอบของสมณวิสัย มาประยุกต์กำหนดเป็นมารยาทไทยตามแนวพุทธ แล้วแจกจ่ายให้สถานศึกษาในจังหวัดเชียงรายนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็เป็นอีกวิธีที่น่าสนใจ

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย ได้ให้คำแนะนำว่า

“ความสามารถที่มุ่งให้เกิดกับผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 นั้น สถานศึกษาแต่ละแห่ง ควรจะมีหรือกำหนดให้มีกิจกรรมที่ช่วยเสริมประสบการณ์ชีวิตต่อตัวผู้เรียน โดยคำนึงถึงบริบทของชุมชน หรือพื้นที่เป็นสำคัญ ยกตัวอย่าง เช่น โรงเรียนชุมชนชาวมุสลิม ก็ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตตามวิถีของชาวมุสลิมในชุมชน โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่หรือชุมชนชาวพุทธ ก็จัดกิจกรรมตามแนวพุทธ เช่นกัน

หรืออาจจะจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมประสบการณ์ชีวิตผู้เรียน โดยคำนึงถึงวัฒนธรรม ภูมิประเทศ เป็นต้น”

(สีลาภรณ์ บัวสาย. 2554 : สัมภาษณ์)

พ่อครูบาสุทธินันท์ ปรัชญาพทุทธิ ปราชญ์ชาวบ้าน แห่งมหาชีวาลัยอีสาน จังหวัดบุรีรัมย์ ก็ให้ข้อคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า

“พื้นที่ หรือชุมชนที่เด็กนักเรียนอาศัยอยู่นั้น มีความสำคัญต่อตัวเด็กมาก ความสามารถในการใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับชุมชนของตนเอง จะช่วยทำให้เด็กมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง เป็นเบื้องต้นก่อนที่จะออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชนในอนาคต ” (สุทธินันท์ ปรัชญาพทุทธิ. 2554 : สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาจากสาระสำคัญของผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน สามารถวิเคราะห์สรุปได้ว่า กิจกรรมการใช้ชีวิตที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความเคยชิน เป็นอุปนิสัยฝ่ายดี ตลอดทั้งกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็น และเสนอแนะมานั้น สอดคล้องกับ ข้อค้นพบจากการสนทนากลุ่มย่อยบุคคลากรในพื้นที่ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในประเด็น ความต้องการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

ขั้นตอนที่ 2.2 สร้างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนว พุทธธรรม

จากการสนทนากลุ่มย่อยบุคคลากรในพื้นที่การวิจัย พร้อมทั้งสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวมานั้น สามารถวิเคราะห์สรุปได้ว่า ในประเด็นการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยกลุ่มบุคคลากรในพื้นที่การวิจัย มีความเห็นว่า หลักธรรมข้อ อริยสัจ 4 (ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค), ไตรสิกขา (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) และการเจริญภาวนา เป็นพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในขณะที่กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า ศีล วินัย และมรรคมีองค์ 8 (สัมมาทิฎฐิ-สัมมาสังกัปปะ-สัมมาวาจา-สัมมาอาชีวะ-สัมมากัมมันตะ-สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ) เป็นพุทธธรรมที่เหมาะสม จะนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในข้อพุทธธรรมที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้เรียนสัมภาษณ์และปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ทรงภูมิรู้ด้านศาสนธรรม 4 ท่าน คือ รศ.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ป.ธ.9,

ดร.พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ป.ธ.9, พระมหานิมิต บัณฑิตเสวี ป.ธ.9 เจ้าคณะอำเภอท่าป่อ จังหวัดหนองคาย และดร.พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือพุทธธรรม ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตฺโต) ได้ข้อสรุปว่า

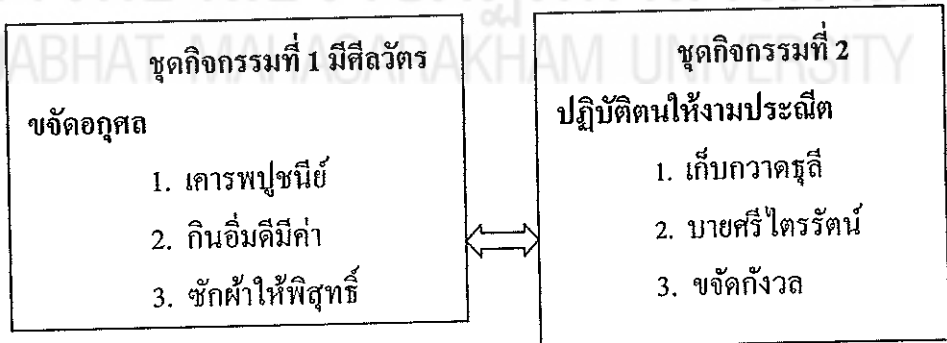
มรรคมืองค์ 8 (อัฐฐังคิกะมัคค์) เป็นแนวปฏิบัติที่หากปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอจะนำไปสู่การรู้แจ้งอริยสัจ 4 และมรรคมืองค์ 8 สามารถสรุปรวมลงในไตรสิกขาได้ คือ สัมมาวาจา – สัมมาอาชีวะ – สัมมากัมมันตะ จัดลงในหมวดศีล, สัมมาวายามะ – สัมมาสติ – สัมมาสมาธิ จัดลงในหมวดสมาธิ, สัมมาทิฏฐิ – สัมมาสังกัปปะ จัดลงในหมวดปัญญา สรุปก็คือ พุทธธรรมที่บุคลากรในพื้นที่การวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เสนอมานั้นเป็นข้อพุทธธรรมที่อยู่ในกรอบของ มรรคมืองค์ 8 (อัฐฐังคิกะมัคค์)

ขั้นตอนที่ 2.3 ปฏิบัติการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรม

เมื่อได้ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัย ร่วมกับกลุ่มครู ผู้บริหารในโรงเรียน เป้าหมาย วางแผน กำหนดกิจกรรม ซึ่งได้ข้อสรุปที่การประยุกต์พุทธธรรมคือ มรรคมืองค์ 8 สังเคราะห์เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนในชุมชนพื้นที่เป้าหมาย ได้ 2 ด้าน 6 กิจกรรม ดังนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 มีศีลวัตรจัดออกศุล ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรม เคารพบูชา, กิจกรรมกินอิมติมีค่า, และกิจกรรมซักผ้าให้พิสุทธ์

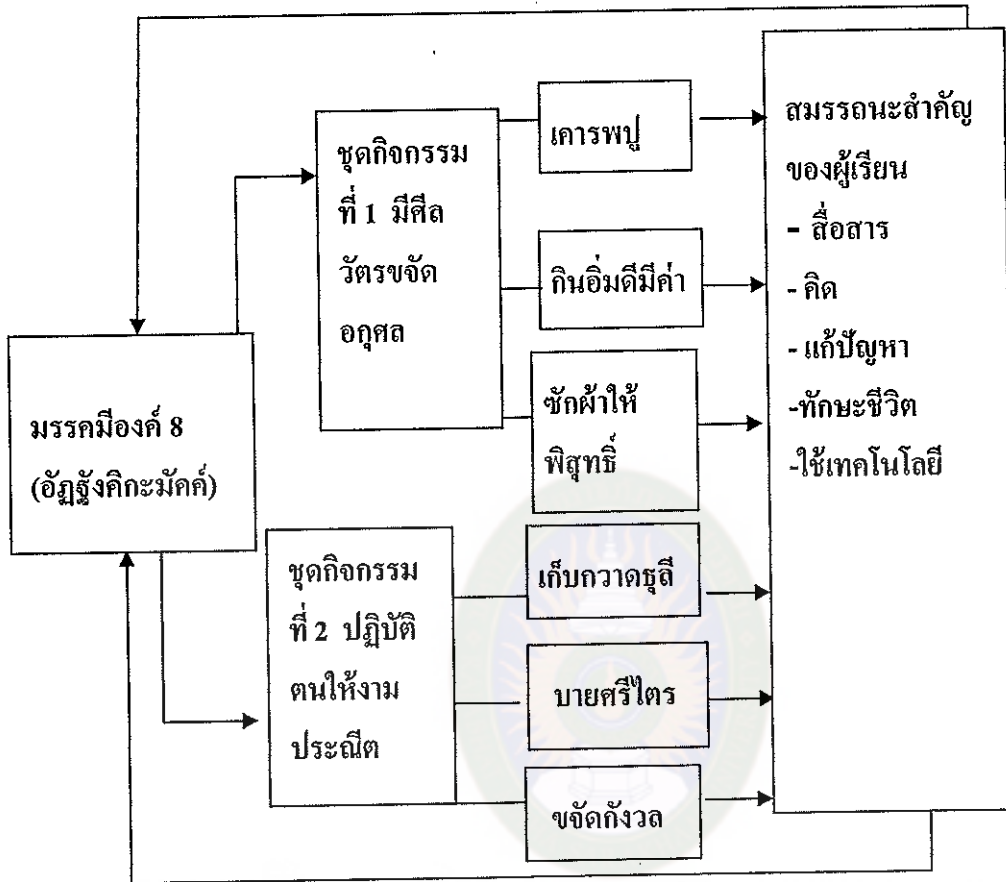
ชุดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนในห้ามประณีต ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรม เก็บกวาดธุลี, กิจกรรมบวยศรีไตรรัตน์, และกิจกรรมขจัดกัณฑ์

แผนภาพที่ 10 แสดงชุดกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ชุดกิจกรรมมีฐานคิดที่มา ดังนี้

แผนภาพที่ 11 ชุดกิจกรรมที่มาจากฐานคิดตามแนวทางแห่งมรรคมีองค์ 8

จากแผนภาพที่ 11 อธิบายได้ว่า มรรคมีองค์ 8 สังกะระห่ออกมาเป็นชุดกิจกรรมหลัก 2

ชุด คือ

ชุดกิจกรรมที่ 1 มีศีลวัตรขจัดอกุศล ประกอบด้วย

กิจกรรมเคารพชื่อนี้ มีฐานคิดจากองค์มรรค คือ สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา, สัมมาวายามะ, สัมมากรรมมันตะ, สัมมาทิฏฐิ และสัมมาอาชีวะ

กิจกรรมกินอิมศีมีค่า มีฐานคิดจากองค์มรรค คือ สัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมากรรมมันตะ

กิจกรรมซักผ้าให้พิสุทธิ มีฐานคิดจากองค์มรรค คือ สัมมากรรมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

ชุดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนให้งามประณีต ประกอบด้วย

กิจกรรมเก็บกวาดธุลี มีฐานคิดจากองค์มรรค คือ สัมมากรรมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

กิจกรรมบายศรีไตรรัตน์ มีฐานคิดจากองค์มรรค คือ สัมมาทิฐิ, สัมมา
สังกัปปะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

กิจกรรมขจัดกังวล มีฐานคิดมาจากองค์มรรค คือ สัมมาวายามะ, สัมมาสติ, และ
สัมมาสมาธิ

ขั้นตอนที่ 2.4 สรุปผลการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรม

ชุดกิจกรรมที่ 1 มีศีลวัตรขจัดอกุศล

กิจกรรมที่ 1 : เคารพบูชา

ครูอธิบายให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทราบถึงความสำคัญของการแสดงความ
ความเคารพ และทราบถึงความหมายของคำว่า บูชา คือ บุคคลที่เราควรแสดงความเคารพ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นเพื่อน พี่ ครู ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ ผู้ที่มีอายุมากกว่าเรา แล้วให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายลอง
ปฏิบัติด้วยการแสดงความเคารพด้วยการไหว้ พร้อมคำทักทาย “สวัสดีครับ” “สวัสดีค่ะ” อย่าง
สุภาพ เสร็จแล้วให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าว ไปปฏิบัติจริง โดยให้ยื่นเข้าแถวอย่างเป็นระเบียบ
รอต้อนรับ ทักทาย แสดงความเคารพต่อคุณครูที่มา โรงเรียน และผู้ปกครองที่มาส่งที่หน้าประตู
โรงเรียน ให้ปฏิบัติต่อเนื่องกันทุกวัน โดยครูเป็นผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วมตลอด

ข้อค้นพบ คือ นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มาโรงเรียนตรงเวลา (ทักษะชีวิต)
มีการวางแผน ในกลุ่มกันเองว่า ใครจะรับผิดชอบรอต้อนรับ ทักทาย และแสดงความเคารพ ในวัน
อะไร (คิด, ทักษะชีวิต, สื่อสาร) และมีการขยายผลไปถึงนักเรียนกลุ่มอื่นอีก คือ นักเรียน
กลุ่มเป้าหมายสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี และชักชวนเพื่อนนักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.2 – ป.6 มาร่วมทำ
กิจกรรมนี้ได้อย่างดีงามและต่อเนื่อง (ทักษะชีวิต)

ชุดกิจกรรมที่ 1 มีศีลวัตรขจัดอกุศล

กิจกรรมที่ 2 : กินอิมติมีค่า

ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 5-6 คนแล้วแต่ความเหมาะสม
ฝึกทักษะการประกอบอาหาร ในกรณีนี้หยิบยกเอาอาหารประเภทส้มตำ ปลาอย่าง ซึ่งองค์ประกอบ
เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถหาได้ง่ายในห้องเรียนตนเอง ครูถามนักเรียนว่า ปลาอย่าง และส้มตำ
ประกอบด้วยเครื่องปรุง และต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง จะใช้มะละกอกี่ลูก ปลากี่ตัว ถึงจะพออิม
เสร็จแล้วให้นักเรียนรวมกลุ่มและกลับไปเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เมื่อถึงเวลานัดหมายให้ลงมือปฏิบัติ
ครูเป็นผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ข้อค้นพบ นักเรียนสามารถตอบได้ว่า เครื่องปรุง และวัสดุอุปกรณ์ใช้
ทำอาหารมีอะไรบ้าง (คิด) และสามารถเลือกใช้ได้เหมาะสม (คิด, ทักษะชีวิต) นักเรียนบางคน

ใช้มีดลับมะละกอพลาด โคนมือตนเอง เพราะประมาทขาดสมาสติ,และสมาสมาธิ ครูต้องให้คำแนะนำ บางกลุ่มประกอบอาหารเสร็จเร็ว เพราะแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ (ทักษะชีวิต) นักเรียนที่ทำหน้าที่ย่างปลา สามารถตอบได้ว่า ทำไมต้องใช้ไม้ไฟทำเป็นไม้ย่าง เพราะไม้ไฟเป็นไม้กินได้ และ หาได้ง่ายในบริเวณนี้ และในการย่างปลานักเรียนสามารถหาวัสดุแทนเตาย่าง คือใช้เศษก้อนอิฐ ก้อนหิน มาทำเป็นเตาย่าง (คิด, แก้ปัญหา, ทักษะชีวิต) เมื่อประกอบอาหารเสร็จแล้ว นักเรียนในแต่ละกลุ่มรู้จักที่จะแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ คนหนึ่งเตรียมอาหาร คนหนึ่งปูเสื่อ อีกคนเก็บเศษชิ้นขยะ อีกคนเตรียมน้ำดื่ม (ทักษะชีวิต) ทุกคนประกอบอาหารและรับประทานอาหารอย่างมีความสุข

ชุดกิจกรรมที่ 1 มีสติวัดตรงจัดอณูศล

กิจกรรมที่ 3 : ซักผ้าให้พิสุทธ์

ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 5-6 คน ตามความเหมาะสม แล้วถามนักเรียนว่า เสื้อผ้าสกปรก เราควรทำอะไร รอฟังคำตอบ จบแล้วอธิบายถึงความสำคัญของการรักษาความสะอาดของเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มที่นักเรียนใช้อยู่ประจำ และถามต่อไปว่า การซักผ้าทำอะไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง เสร็จแล้วนัดหมายให้นักเรียนเตรียมเสื้อผ้าที่ใช้แล้วแต่ยังไม่ซัก พร้อมวัสดุอุปกรณ์การซักผ้าที่จำเป็นและหาได้ง่ายในชุมชน หรือครูอาจจะเตรียมให้แล้วแต่กรณี ถึงวัน นัดหมายทำกิจกรรม ครั้งแรกให้นักเรียนลงมือซักผ้า ตากผ้า เก็บผ้าด้วยตัวเอง โดยที่ครูยังไม่แนะนำ และคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ครั้งที่สอง ก่อนที่จะให้นักเรียนซักผ้า ครูอธิบายถึงวิธีการซักผ้า เริ่มตั้งแต่การแยกผ้าสี ผ้าขาว ผ้าสกปรกมาก สกปรกน้อย ออกจากกัน แล้วเตรียมน้ำในถังไว้ 4 ถัง ถังแรกน้ำเปล่า ทำความสะอาดผ้า ถังที่สองผสมน้ำยาหรือผงซักผ้า ถังที่สาม และสี่น้ำเปล่า สำหรับล้างผ้า จนถึงวิธีการพับเก็บผ้าอย่างเป็นระเบียบ แล้วให้นักเรียนแบ่งหน้าที่กันเองว่า ใครจะทำหน้าที่อะไร แล้วให้ลงมือปฏิบัติ โดยที่ครูคอยสังเกตพฤติกรรมและบันทึก

ข้อค้นพบ การซักผ้าครั้งแรกนักเรียนแต่ละกลุ่ม ต่างคนต่างรีบเร่งลงมือซักผ้า ไม่เป็นระเบียบ เกิดความโกลาหล เสียงดัง เอาผ้าสีและผ้าขาวซักรวมกัน ทำให้ผ้าขาวเกิดรอยด่าง และใช้เวลานานในการทำกิจกรรม ต่อเมื่อมาถึงการซักครั้งที่สอง ครูได้อธิบายให้ทราบถึงวิธีการและขั้นตอนแล้ว นักเรียนก็สามารถทำได้ดี มีการวางแผนแบ่งงานกันทำ (ทักษะชีวิต) คนหนึ่งแยกผ้า คนหนึ่งเตรียมน้ำ คนหนึ่งเตรียมราวตากผ้า อีกคนเตรียมนำผ้าไปตาก พอถึงเวลาเก็บผ้า ก็ช่วยกันเก็บรวมทั้งเก็บวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทั้งหมดไว้อย่างเป็นระเบียบ และเมื่อตอนพับผ้าเพื่อเก็บไว้ตามที่ครูแนะนำ นักเรียนจะตั้งใจพับอย่างช้า ๆ (คิด, ทักษะชีวิต)

ชุดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนให้งามประณีต

กิจกรรมที่ 1 : เก็บกวาดธุลี

ครูอธิบายถึงความสำคัญของการทำความสะอาดพื้นห้องเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่อื่น ๆ แล้วแต่กรณี เฉพาะกรณีนี้หยิบยกเอาห้องเรียนเป็นสำคัญ แล้วเตรียมอุปกรณ์ ไม้กวาด ที่ดักขยะ ถังขยะ ให้นักเรียน รวมไปถึงอธิบายวิธีการจับไม้กวาด การกวาดตามทิศทางลม ให้แยกฝุ่น ขยะพลาสติก และขยะกระดาษที่ย่อยสลายได้ง่าย และแยกออกจากกัน แล้วให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกวาดเก็บทำความสะอาดห้องเรียน ให้ปฏิบัติเป็นประจำ โดยที่ครูคอยสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และตรวจความเรียบร้อยอย่างสม่ำเสมอ

ข้อค้นพบ การเก็บ และกวาดขยะในห้องเรียน 2 วันแรกยังไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร ต่อเมื่อครูให้คำแนะนำเพิ่มเติมอีก นักเรียนก็สามารถกวาดพื้นห้องเรียนได้โดยที่ไม่เกิดความยุ่งยาก (แก้ปัญหาคือ) มีการแบ่งวาระรับผิดชอบทำความสะอาดห้องเรียน (คิด, สื่อสาร, ทักษะชีวิต) โดยที่ครูไม่ได้เป็นคนมอบหมาย การกวาดพื้นก็กวาดอย่างระมัดระวัง ไม่ยกไม้กวาดสูง ไม่หยอกล้อกัน และยังสามารถแนะนำเพื่อนนักเรียนห้องอื่นได้อีกด้วย (สื่อสาร, ทักษะชีวิต)

ชุดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนให้ประณีต

กิจกรรมที่ 2 : บายศรีไตรรัตน์

ครูหรือวิทยากรที่ครูเชิญมาสอนการทำพานบายศรี อธิบายถึงประโยชน์และความสำคัญของพานบายศรี แล้วถามนักเรียนว่า มีใครทำพานบายศรีเป็นบ้าง ทำอย่างไร เตรียมวัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง แล้วให้นักเรียนจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะทำ หรือครูจะเตรียมให้นักเรียนแล้วแต่ความเหมาะสม พร้อมนัดหมายวันเวลาประกอบกิจกรรม ถึงวันนัดหมายแล้วครูหรือวิทยากร ลงมือปฏิบัติพร้อมกันกับนักเรียน และคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

ข้อค้นพบ พอถึงวันนัดหมายทำกิจกรรมนักเรียนบางคนเตรียมพานบายศรีที่พิมพ์มาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นแบบในการทำ (ใช้เทคโนโลยี) หลายคนสามารถตอบได้ว่า พานบายศรีมีประโยชน์อย่างไร และทำจากวัสดุอะไร (คิด, สื่อสาร) นักเรียนหลายคนสามารถบอกได้ว่า ใบตองที่จะนำมาทำพานบายศรีบูชาพระนั้น ต้องเก็บใบตองตอนเย็น เพราะใบตองจะอ่อน หรือเตรียมเก็บใบตองก่อนฝนตกเพราะใบตองจะไม่แตกเป็นริ้ว (คิด, สื่อสาร) พอลงมือทำนักเรียนจับใบตองอย่างบรรจงเพราะถ้าจับแรงมาก ใบตองจะแตก การพันใบตอง การใช้ไม้กลัดเย็บใบตองก็ทำอย่างบรรจง ถึงแม้พานที่ได้จะไม่สวยงาม แต่นักเรียนก็ได้ฝึกฝนงานฝีมือด้วยตนเอง

ชุดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนให้ประณีต

กิจกรรมที่ 3 : ขจัดกังวล

กิจกรรมนี้ เริ่มต้นด้วยการที่ครูนำนักเรียนออกเดินสำรวจสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้วยการให้เดินเป็นแถว ปกติครูจะต้องคอยสั่งคอยบังคับให้นักเรียนเข้าแถว ตรง ซ้ายหัน ขวาหัน มองไหล่คนข้างหน้า และคอยกำชับไม่ให้นักเรียนแตกแถว แต่ลองเปลี่ยนวิธีการ แล้วบอกนักเรียน คำว่า “ให้มองสันเท้าของคนข้างหน้า แล้วเดินตามครума” เดินไปสักพักก็สั่งให้หยุดเดิน พร้อมตั้งคำถามเป็นระยะไป คำถามอาจจะเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่เดินผ่านไปนั้น ใช้เวลาประมาณ 30-45 นาที โดยที่ครูก็คอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนไปด้วย

ข้อค้นพบ เริ่มต้นการเดินเด็กจะหยอกล้อกัน เสียงดัง แต่พอครูบอกให้มองสันเท้าคนข้างหน้า เด็กก็จะเริ่มมีความตั้งใจที่จะเดิน และก้าวทำให้เหมือนคนข้างหน้า (คิด, แก้ปัญหา) พอเดินไปได้สักระยะ เสียงคุยกันเริ่มลดลง แถวเริ่มตรง โดยที่ไม่มีใครบอกให้จัดแถวใหม่ (ทักษะชีวิต) พอครูสั่งให้หยุดเดิน แล้วตั้งคำถามเด็กว่า ที่เดินผ่านมาเจออะไรบ้าง บางคนตอบได้หลายอย่าง บางคนตอบไม่ได้เลย พอให้เดินต่อไปสังเกตพฤติกรรมนักเรียนจะรู้จักสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น

จากการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ตามจุดเน้นที่ต้องการพัฒนาของครูและผู้บริหารในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 และเมื่อพิจารณาความสามารถที่เกิดในตัวผู้เรียน จากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ จะพบว่าความสามารถที่เกิต้นั้น เป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเชิงประจักษ์ ที่เกิดขึ้น ในตัวผู้เรียนตามพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการสื่อสาร
4. ความสามารถในการแก้ปัญหา
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ขั้นตอนที่ 2.5 ถอดบทเรียนเพื่อประเมินคุณภาพผู้เรียนจากการปฏิบัติกิจกรรม

เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรม

การถอดบทเรียนเพื่อประเมินผลคุณภาพผู้เรียนในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตัวผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนาจากกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรม โดยประเมินจากนักเรียนในพื้นที่เป้าหมาย 3 โรงเรียน ซึ่งครูและผู้บริหาร

แต่ละโรงเรียนได้พิจารณาเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาแล้ว โรงเรียนละ 15 คน รวมทั้งหมด 45 คน ผ่านมุมมองของ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน ดังนี้

2.5.1 การสะท้อนผลการเรียนรู้จากการสนทนากลุ่ม

จากการสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ ผู้ร่วมสนทนา ประกอบด้วย นายกรกฎ ชัยวินิตย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกสว่าง, นางประไพพรรณ ผัดเชษฐ์ ครูโรงเรียนอนุบาลวังสามหมอ, นางอรวรรณ ต้นยวด ผู้ทรงคุณวุฒิ สพป.อุดรธานี เขต 2, นางศรีแก้ว ศรีหรั่ง ผู้ทรงคุณ สพป.อุดรธานี เขต 2, นายพิชิต บุญสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาตาคนาโปร่ง, นางสาววีรยา บุราณเดช หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนบ้านนาตาคนาโปร่ง

มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

“ การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมที่ดำเนินมานี้ ถือว่า ได้ผลดี นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักไหว้ รู้จักทักทายเป็น มีวินัย และจัดระเบียบตนเอง ได้ดีขึ้น” (อรวรรณ ต้นยวด. 2554 : สนทนากลุ่ม)

“การพัฒนาผู้เรียน โดยให้เด็กทำกิจกรรม เป็นแนวทางที่ดี ช่วยให้เด็กมีทักษะชีวิต รู้จักแก้ปัญหา ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เฉพาะกิจกรรมที่ลงสู่เด็กถือว่าดีมาก แต่จะเหมาะสมที่สุดหากโรงเรียนที่นำไปประยุกต์ใช้นั้น จัดการเรียนการสอนแบบประจำชั้น” (พิชิต บุญสาร. 2554 : สนทนากลุ่ม)

“นักเรียนที่ผ่านกิจกรรม ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมดีขึ้น รู้จักเก็บอุปกรณ์ที่ใช้แล้ว ไว้ที่เดิม อย่างเป็นระเบียบ เช่น ไม้กวาด เสื้อผ้าชุดนักเรียน ตลอดจนการแต่งกายสะอาด และเป็นระเบียบ” (วีรยา บุราณเดช. 2554 : สนทนากลุ่ม)

“จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นได้ในอนาคตต่อไป” (ประไพพรรณ ผัดเชษฐ์. 2554 : สนทนากลุ่ม)

“วิธีการสอนเด็กแบบนี้ ดีมาก ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตจากเรื่องง่าย ๆ ในชีวิตประจำวันของตนเอง และจากวิถีชุมชนของตนเอง” (ศรีแก้ว ศรีหรั่ง. 2554 : สนทนากลุ่ม)

“การนำเรื่องใกล้ตัวมาให้เด็กนักเรียนได้ปฏิบัติ เป็นวิธีที่แยบยล เด็กบางคนไม่เคย ยืนไหว้ ทักทายครูเลย ก็มีพฤติกรรมเปลี่ยนไป รู้จักยืนไหว้ ทักทายเป็น” (กรกฎ ชัยวินิตย์. 2554 : สนทนากลุ่ม)

จากการสนทนา สรุปได้ว่า การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรม เป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการกลุ่ม ทำให้ผู้เรียน รู้จักการวางแผนการทำงาน รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งถ้ามีการฝึกให้นักเรียนเผชิญกับสถานการณ์จริงบ่อย ๆ และต่อเนื่อง ก็จะทำให้เด็กนักเรียนเกิดความเคยชินในการแก้ปัญหาและเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างแท้จริง

2.5.2 การสะท้อนผลการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

จากการปฏิบัติกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรม ตลอดภาคเรียนที่ 1/2554 โดยผ่านพื้นที่เป้าหมายและนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในแต่ละโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ตัวแทนครู ผู้ปกครอง และตัวแทนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ถึงความเปลี่ยนแปลงที่พบในตัวผู้เรียนและความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรม มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนอนุบาลวังสามหมอ กล่าวว่า “ ตอนแรกก็ไม่คิดว่า จะเกิดผลได้ขนาดนี้ เพราะเมื่อครั้งที่ได้สนทนากับผู้วิจัยถึงแนวทางแล้ว คิดว่า โรงเรียนไม่มีเวลาที่จะจัดกิจกรรมเหล่านี้ให้เด็กได้ แต่เมื่อลองให้เด็กปฏิบัติดูแล้ว สังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดูมีความสุข มีความกระตือรือร้น และที่สำคัญเด็กมีวินัย เสื้อผ้าสะอาด แต่งกายเรียบร้อยมากกว่าแต่ก่อน” (กิตติเดช ศรีเพชร. 2554 : สัมภาษณ์)

นายไ้ ทองคำ ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านนาตาคนาโปรง กล่าวว่า “ ลูกชายผม ไม่เคยที่จะกวาดบ้าน ล้างจาน ก็ทำ ชุดนักเรียน ก็เก็บเป็นระเบียบ วันหยุดรู้จักซักผ้า เป็นความเปลี่ยนแปลงที่ผมภูมิใจในตัวลูก ผมก็ถามว่าใครสอนให้ทำ ลูกบอกว่า คุณครูให้ฝึกทำที่โรงเรียน ผมก็เลยทำเป็น ผมคิดว่าการสอนแบบนี้ทำให้เด็กมีระเบียบวินัยมากขึ้น เป็นวิธีการสอนที่ดีมาก” (ไ้ ทองคำ. 2554 : สัมภาษณ์)

นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสว่าง ได้กล่าวว่า “หนูคิดว่าหนูกล้าแสดงออกมากขึ้น เมื่อก่อนหนูไม่ยอมเรียน พ่อแม่ก็ไม่อยู่ด้วย หนูไม่ยอมเรียนแล้ว หนูบอกกับตัวเองว่าลองตั้งใจเรียนอีกสักครั้ง และมีเพื่อนแนะนำให้เข้ามาเรียนพิเศษวันอาทิตย์ที่โรงเรียน ก็มีกำลังใจจากคุณครูที่ปรึกษาของเรา ที่คอยแนะนำว่าควรทำอะไร พอกลับบ้านก็ช่วยคุณยายล้างถ้วย หุงข้าว จากการที่หนูไม่เคยทำงานบ้านเลย ยายตำหรือว่าหนู หนูก็ไม่เคยทำเลย พอได้ร่วมกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นบ่อย ๆ หนูก็รู้จักทำ” (นุสรรา วงศ์พิมพ์สอน. 2554 : สัมภาษณ์)

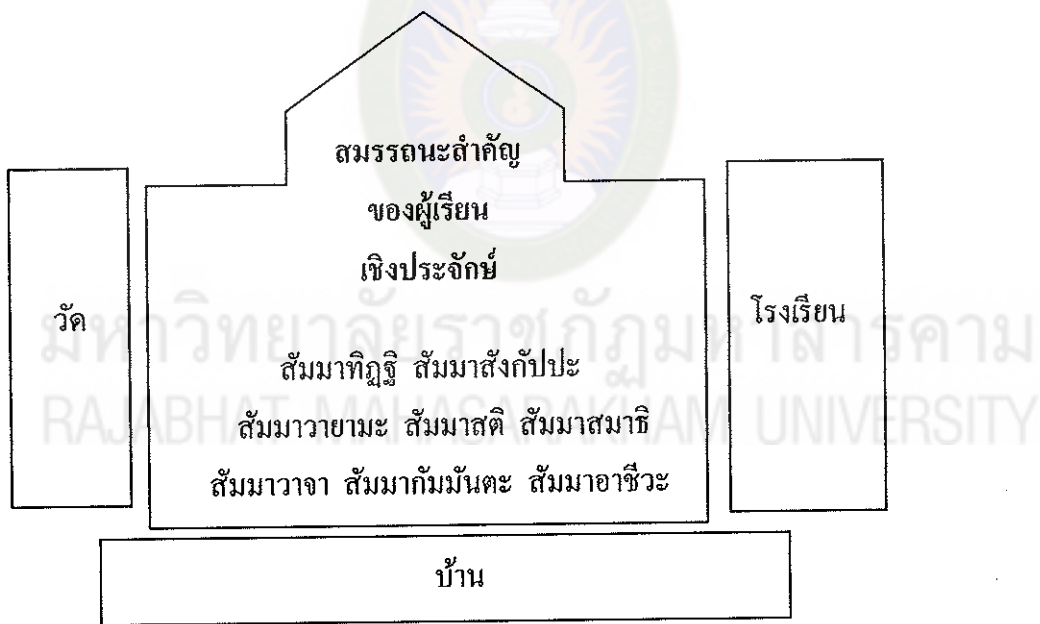
นักเรียนโรงเรียนอนุบาลวังสามหมอ ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ ที่หลังบ้านผมมีต้นกล้วยหลายต้น ไม่เคยคิดที่จะใช้ประโยชน์จากมันเลย เพราะพ่อแม่ผมไม่เคยแนะนำ

ไม่เคยพาผมทำ พ่อผมได้เข้าร่วมกิจกรรมกับคุณครู ตอนวันแม่ผมไม่ต้องไปซื้อพานบายศรีที่ตลาด ผมทำเองได้จาก ใบกล้วยหลังบ้าน ” (อนุชิต พันธุ์แพง. 2554 : สัมภาษณ์)

นักเรียนโรงเรียนบ้านนาตาคนาโปรง ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงในตัวเองว่า “จากที่ไม่เคยฟังคำสั่งสอนของ พ่อแม่ ไม่ค่อยฟังเท่าไร แต่ตอนนี้ท่านพูดอะไรก็จะคอยฟัง คอยทำตาม ช่วยงานพ่อแม่หุงข้าว ล้างถ้วย ล้างจาน กวาดบ้าน อยากให้มีกิจกรรมอย่างนี้บ่อยๆ และอยากเชิญ ทุกคนมาทำกิจกรรมร่วมกันค่ะ” (บุญยาพร สมอคำ. 2554 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรม สามารถหล่อหลอมจิตใจ และบ่มเพาะอุปนิสัยผู้เรียนให้เกิดวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ สามารถคิด แก้ปัญหา และรู้จักคุณค่าของความเป็นท้องถิ่นของตนเอง จากธรรมชาติ ใกล้ตัว

ผลของการถอดบทเรียนเพื่อประเมินคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรมนั้น ทำให้ค้นพบเส้นทางการพัฒนา ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 12 แสดงข้อค้นพบเส้นทางการพัฒนา

จากแผนภาพที่ 12 แสดงให้เห็นว่า การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเชิงประจักษ์โดยใช้แนวพุทธธรรม มีองค์ประกอบคือ บ้าน วัด โรงเรียน และพุทธธรรม โดยให้น้ำหนักที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ต้องเกิดจากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และส่งผลไปถึงการดำรงชีวิตในครอบครัวของผู้เรียน โดยมีพุทธธรรมกำกับประจําใจ

จะช่วยหล่อหลอมให้มีทักษะชีวิต คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สามารถเผชิญสถานการณ์อย่าง
เข้าใจความสัมพันธื ซึ่งจะส่งผลต่อการเกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเชิงประจักษ์ในที่สุด

ข้อค้นพบจากการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การนำพุทธธรรมมาประยุกต์เป็นแนวทางการ
เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เห็นคุณค่า
ของตนเอง และผู้อื่น เห็นคุณค่าของความเป็นท้องถิ่น จากวิถีธรรมชาติ มีมุมมองชีวิตที่เป็น
สัมมาทิฐิ เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นกัลยาณมิตร มีความสมัคร
สมานสามัคคี มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นอย่าง
ยิ่งในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันที่มีความซับซ้อนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะต้องใช้ทักษะ
ชีวิตและสัมมาทิฐิอย่างมีสมรรถิตลอดการดำเนินชีวิต

ขั้นตอนที่ 2.6 สังกะระห์กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนว
พุทธธรรม

จากการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรม ผ่านกิจกรรม
ต่าง ๆ นั้น สามารถสรุปกระบวนการได้ 7 ขั้นตอน คือ

2.6.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎี

2.6.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

2.6.3 กำหนดจุดเน้นในการพัฒนา

2.6.4 เลือกเฟ้นพุทธธรรม,

2.6.5 กำหนดกิจกรรม

2.6.6 นำไปปฏิบัติ

2.6.7 วัดและประเมินผลเชิงประจักษ์

วัดและประเมินผล
เชิงประจักษ์

ดังจะแสดงตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 13 แสดงขั้นตอนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเชิงประจักษ์ โดยใช้แนวพุทธธรรม

จากแผนภาพที่ 13 แสดงให้เห็นว่า การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
 เชียงประจักษ์โดยใช้แนวพุทธธรรมนั้น เริ่มต้นด้วยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญ
 และแนวคิดเชิงพุทธ สังเคราะห์ให้ได้เป็นนิยามศัพท์เฉพาะเพื่องานวิจัย แล้วจึงเริ่มต้นพัฒนาโจทย์
 การวิจัยต่อไปด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของคนในพื้นที่ ซึ่งขั้นตอนนี้
 ความสำคัญอยู่ที่โจทย์การวิจัยต้องมาจากพื้นที่หรือคนในพื้นที่นั้น ผู้วิจัยไม่ใช่ผู้กำหนดปัญหาที่มา
 จากการสังเคราะห์เอกสาร หลังจากนั้นนำผลการศึกษามาสังเคราะห์ด้วยวิธีใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่ง
 จุดเน้นที่ต้องการพัฒนา แล้วสังเคราะห์เลือกเฟ้นพุทธธรรมที่จะนำมาเป็นฐานคิด เพื่อสร้างกิจกรรม
 หรือแนวทาง เมื่อได้กิจกรรมหรือแนวทางแล้ว ก็นำไปปฏิบัติ และจบลงที่การประเมินคุณภาพด้วย
 การถอดบทเรียน จากการสะท้อนผลด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ปรากฏในเชิงประจักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY